את הכתבה הזו תוכלו לקרוא גם באפליקציה של ידיעות אחרונות
להורדה ב־APP STORE וב־GOOGLE PLAY

כחלון: "כשהצרכנים נדפקים – חייבים להתערב בשוק"

בהגשת דוח הביניים של ועדת שטרום סירב שר האוצר לקבל את כל ההמלצות, ואמר: "שלושת הבנקים הגדולים אוחזים ב־73% מהשוק. אתם מכירים דבר כזה בכלכלה חופשית אמיתית?" ● גם הנגידה פלוג מיהרה להסתייג: "תחרות זה חשוב, אך יש להימנע ממהלכים שעלולים לסכן את המשק"

שטרום (מימין), כחלון ופלוג, אתמול. "הצרכן רוצה שירות תחרותי ללא קשר למקום שבו מתנהל העו"ש שלו" | צילום: אלכס קולומויסקי

מאת **גד ליאור**

"אני אומר בצורה הכי ברורה: אני לא מתחייב לקבל את כל המסקנות". כך אמר שר האוצר משה כחלון עם מסירת דוח הביניים של הוועדה להגברת התחרות בשירותים הפיננסיים. נגידת בנק ישראל, קרנית פלוג, הדגישה את תפקיד הבנק בשמירת היציבות הפיננסית, וקראה "להימנע ממהלכים שנזקם יעלה על תועלתם ועלולים לסכן את המשק". בכך נמשכה ההתכתשות בין השניים, שבאה לידי ביטוי גם בין נציגי האוצר ובנק ישראל בדיוני הוועדה עצמה.

כחלון ופלוג הקימו את הוועדה בראשות הממונה על ההגבלים העסקיים לשעבר, דרור שטרום. דוח הביניים שלה פורסם אתמול לאחר עיכובים רבים בשל חילוקי הדעות הקשים בין חבריה. ההמלצות מתמקדות בשתי סוגיות: הוספת שחקנים לאשראי הקמעונאי, ויצירת תשתית טכנולוגית ורגולטורית לפעילותם. הדוח הסופי יגובש אחרי קבלת הערות מהציבור, ואז יובא לכנסת. ההערכה היא שהתהליך יארך חודשים, ובסופם יעמדו לרשות הבנקים הגדולים הפועלים ולאומי עוד 3 שנים למכירת אחזקותיהם בחברות כרטיסי האשראי ישראכרט ולאומי קארד.

הוועדה ממליצה שחברות האשראי יופרדו מהבנקים הגדולים, כדי להוסיף מתחרים ולנטרל את ניגוד העניינים של אותן חברות מול הבנק המנפיק בתחרות על אשראי צרכני. היא אוסרת על הבנקים להנפיק כרטיסי אשראי, למעט מסוג דביט (בהם החיוב נעשה בעת הרכישה), ותאפשר לספקי אשראי לאשר ללווים שעבוד שני על נכסיהם.

כן ממליצה הוועדה לשנות את מבנה הבעלות בחברת שב"א, עליה מתבססים שירותי התשלום. שנתיים לאחר ההפרדה תתבצע סליקה יומית לכרטיסי האשראי. כלל שירותי התשלום במשק יוסדרו לפי עקרונות רגולציה בינלאומיים, כדי ליצור וראות רגולטורית לשחקנים חדשים, ולהסדיר את כניסתם ופעילותם של מנפיקים, סולקים ושירותי מידע. בנוסף, צוות משותף לאוצר ולבנק ישראל יציע מתווה מפורט של ביטוח פיקדונות בכדי להפחית חסמי תחרות. המלצות נוספות נוגעות להקלה ברגולציה על גופים פיננסיים חדשים וקטנים. בנוסף, תושלם הסדרתן של חברות מימון חוץ־בנקאיות.

"חוסר תחרות עולה המון"

"טיפול ביוקר המחיה מתחיל בבנקים, עזרה לעסקים קטנים מתחילה בבנקים", אמר אתמול כחלון. "חוסר תחרות עולה לצרכנים המון כסף, והקורבנות שלו ידועים מראש – האזרחים, משקי הבית, עסקים קטנים, וכל מי שזקוק לאשראי. תפיסת העולם שלי היא כלכלה חופשית, במינימום התערבויות בשוק, אבל פה אני מתכוון להתערב. איפה שיש כשל שוק – ותסלחו לי על הביטוי, איפה שהצרכנים נדפקים – אני מרגיש מחויב. שלושת הבנקים הגדולים אוחזים 73% מהשוק. זו תחרות? אתם מכירים מדינה נורמלית עם כלכלה חופשית אמיתית שיכולה לאפשר דבר כזה?".

פלוג הדגישה בטקס כי "בנק ישראל רואה חשיבות רבה בהגברת תחרות במערכת הפיננסית, ומקדם שורת מהלכים בכיוון, חלקם עם רגולטורים אחרים, בנוסף להמלצות שנדונות כאן". יו"ר הוועדה שטרום דיבר על "אבן דרך חשובה במסע להחררת תחרות למגזר משקי הבית והעסקים הקטנים". לדבריו, "עד היום בוצעו ניסיונות שנכשלו, כי החשיבה הייתה שלקוחות צריכים לעבור בנק כדי להגביר את התחרות. היום אנחנו מבינים שהצרכן רוצה שירות פיננסי תחרותי ללא קשר למקום שבו מתנהל העו"ש שלו. לכן הוספנו שחקנים חדשים – חברות כרטיסי אשראי, חברות מוסדיות וחברות מימון – והעצמנו את הצרכן. אנחנו מדברים על שוק ענק של 300 מיליארד שקל, וההחררת תחרות לשוק הזה, גם אם תביא להורדה לא גדולה בשיעורי הריבית, תביא לחיסכון עצום לציבור".

"מבחן לשבירת הריכוזיות"

בענף הפיננסים בירכו אתמול על ההמלצות. לדברי מנכ"לית איגוד בתי ההשקעות, יוליה מרוז, "2016 היא שנת מבחן לשבירת הריכוזיות בשירותים הבנקאיים ובאשראי הצרכני בפרט. רעדת שטרום הבינה כי פתיחת השוק תביא לא רק להוזלת יוקר המחיה, אלא גם לשכלול שוק ההון ויעילות הקצאת המקורות במשק. לבתי ההשקעות יש פוטנציאל להגברת התחרות בתחום השירותים הבנקאיים, שמתאפיין בריכוזיות גבוהה".

יגאל אלקסלסי, יו"ר חברת ההלוואות החברתיות Eloan, קרא לפעול להטמעת ההמלצות, "במיוחד אלו המאפשרות גישה למידע על הצרכן לכל המתחרים על מתן אשראי, בנייה של מודל דירוג איכותי אחיד, ואפשרות למודל של הלוואות Peer to Peer לעסקים קטנים ובינוניים, שרשות ניירות ערך טרם אישרה". מאיר סלייטר, מנהל מחלקת המחקר בבנק ירושלים, טען כי "מדובר במהלך שהוא מהפכה צרכנית והחלשה מסוימת של הבנקים. עם זאת, לאור המסקנות הסופיות של הוועדה, הצעדים שצפויים להינקט בידי הבנקים והתרומה ממכירת החברות להלימות ההון שלהם, הפגיעה בפועלים ולאומי תהיה משמעותית בטווח הקצר אך שולית לטווח ארוך. ירידת המחירים במגזרי משקי הבית והעסקים הקטנים צפויה להתקזז עם הגידול בנפח הפעילות".

ואילו יו"ר מרצ, ח"כ זהבה גלאון, אמרה: "אני מברכת על המלצות הוועדה. עם זאת, המלצותיה המרוככות להפרדת כרטיסי האשראי מהבנקים מעלות חשש כי היא נכנעת ללחציהם וללחצי המפקחת על הבנקים – אשר בוחרת להגן על הבנקים במקום לפקח עליהם".

gadl@yedioth.co.il

עיקרי ההמלצות

- בנק הפועלים ובנק לאומי ימכרו את ישרכארט ולאומי קארד בתוך שלוש שנים
- הבנקים לא יוכלו להנפיק כרטיסי אשראי במשך ארבע שנים
- בניית שירותי מידע שיאפשרו לצרכנים השוואת מחירים בשוטה
- בנק ישראל צפוי להמשיך לפקח על חברות האשראי העצמאיות
- הקמת ועדה שתעקוב אחר יישום ההמלצות ותמליץ על צעדים נוספים

שאלות ותשובות ||| גד ליאור

מה ייצא לי מהמלצות הוועדה?

■ מדוע הוקמה בעצם ועדת שטרום?
כיום הבנקים הגדולים – הפועלים, לאומי ודיסקונט – שולטים בכ־75% משוק הבנקאות והאשראי. כשבידיהם גם חברות כרטיסי האשראי הגדולות, התחרות נשארת על הנייר בלבד.

■ מה נרוויח מההמלצות?
כשייכנסו חברות חדשות לתחום של כרטיסי האשראי ומתן אשראי, אין ספק שעלויותיו יירדו.

■ מה המצב כיום?
הבנקים שולטים גם באשראי שנותנות חברות כרטיסי האשראי, והוא יקר מאוד: 12% ויותר לשנה, כשהריבית במשק אפסית. בעתיד כל בנק יפיץ את כל כרטיסי האשראי ולא רק זה שבבעלותו, ויציג בעו"ש את היתרות מההוצאות בכולם. חברות כרטיסי האשראי יבקשו מהלקוח אישור להעביר מידע לגורמים שונים.

■ ומה ירוויחו עסקים קטנים ובינוניים?
יכולתם לגוון את מקורות האשראי שלהם תתרחב מאוד. למעשה, בנק לא יוכל לסרב "מטעמים בלתי־סבירים" לבקשת עסק קטן להטיל שעבוד נוסף על נכס המשועבד לו לצורך הבטחת החזר אשראי נוסף ממוסד פיננסי, גם חוץ־בנקאי.

■ ומה בעניין ביטוח פיקדונות?
קיים במדינות רבות, וצפוי להגביר את התחרות עם צמצום החשש בציבור מפני בנקים קטנים. צוות משותף לבנק ישראל ולאוצר יציע לו מתווה מפורט. כבר סוכם שכל הבנקים יחויבו לבטח פיקדונות, ותיקבע תקרה להיקף הפיקדון המבוטח של לקוח בכל בנק. לא יוגבל מספר הבנקים שבהם יוכל לקוח להפקיד פיקדון שיבוטח.

■ אוכל ליטול אשראי או לפתוח פיקדון בכל בנק?
ארם יוכל לפנות לכל מוסד פיננסי מפוקח, לקבל מידע השוואתי מלא על עמלות, ריביות וכדומה, ולצרוך כל שירות פיננסי – גם לא מהבנק בו מתנהל חשבון העו"ש שלו, באשראי, פיקדונות ותשלומים. הבנקים יימנעו מכל פעולה שיש בה כדי למנוע, לפגוע, לסרבל או להשהות, מטעמים בלתי־סבירים, צריכת שירות מכל סוג.

■ ואיך אוכל להשוות את המחירים?
הבנקים יחויבו לאפשר קישור לממשק משותף מרכזי לאתר הבנק, שיאפשר ללקוח להשוות עלויות של שירותים פיננסיים מפוקחים – פיקדונות, תשלומים, אשראי, פעילות בניירות ערך ומטבע חוץ.

פרשנות ||| רועי ברגמן

דוח שמשקף את מאבק הכוחות

פלוג וכחלון התקשו להסתיר אתמול את חילוקי הדעות סביב המלצות ועדת שטרום. ניגוד האינטרסים בין הגופים בראשותם – בנק ישראל והאוצר – ניכר ברוח הוועדה, שכולו הסתייגויות.

הוועדה הוקמה כי כחלון רצה להוסיף שחקנים בשוק האשראי, לפי עיקרון "מה שעבר בסלולר, יעבוד גם בבנקים". הוא רצה לייצר לגיטימציה להפרדת חברות כרטיסי האשראי מהבנקים, לה היה לו פרטנר בבנק המרכזי גם בלי להקים ועדה.

אחת הבעיות ברוח היא הופעתו בטרם הושלמה השפעתן של יוזמות חקיקה קודמות, כמו תעודת זהות בנקאית או חוק מאגר נתוני אשראי, שצפויות לייצר תחרות בענף. יש בהמלצות כמה נקודות אור, כמו הפרדת כרטיסי האשראי מהבנקים, יותר תחרות בסליקה, שינוי מבנה הבעלות של שב"א וביטוח פיקדונות, אבל בחלק מהמקומות הן הלכו רחוק מדי, תוצאת המאבק בין האוצר ובנק ישראל. כך למשל ההמלצה לאסור על בנקים להנפיק כרטיסי אשראי, שנראית כהתרסה של חברי הוועדה נגד עמדת המיעוט של הבנק. ההחלטה הזו, חסרת תקדים בשוק הבנקאות העולמי, עלולה דווקא לפגוע בלקוחות. אלה יגלו שמסגרת האשראי מתכווצת, כי לחברות כרטיסי האשראי אין ההון המספיק להותרת המצב על כנו (כיום המסגרת בכרטיס בנקאי ניתנת בידי הבנק המנפיק). אם לא ייושמו נכון, ההמלצות גם עלולות לגרום להגדלת המינוף במשקי הבית. ריבוי מקורות אשראי, כולל החיסכון הפנסיוני, בהיפה דרך מנועי השוואה כאלו ואחרים, עלול להותיר את הלקוח בפני שוקת שבורה במקרה של משבר.

ראוי לציין גם כי מההמלצות נעדרו המילים "חינוך פיננסי". אם כי ויתרו שם על הניסיון ללמד את הציבור על צרכנות נבונה, ואם כי בוועדה היו עסוקים במריבות על המלצות אחרות.